

Türk birliyi

Min illərin qardaşlığı

Üç həftə əvvəl ölkəmizdə məxsusi bir Özbəkistan ruzgarı əsirdi. Bakıda qardaş ölkənin Mədəniyyəti Günləri çərçivəsində çoxsaylı maraqlı tədbirlər gerçəkləşdirildi. Budur, yenə də paytaxtımızı qoşa dalğalanan Azərbaycan və Özbəkistan bayraqları bəzəyir. Prezident İlham Əliyevin dəvəti ilə Prezident Şavkat Mirziyoyev Azərbaycana dövlət səfərinə gəlib.

Azərbaycan və özbək xalqlarını yaxın milli adət və ənənələr, ümumi dil qrupu, mədəniyyət və din birləşdirir. Diplomatik, iqtisadi münasibətlərimiz ən yüksək səviyyədədir. Ədəbi birlik köklərimiz neçə-neçə əsr əvvələ gedib çıxır. Əlişir Nəvai ilə Nizami Gəncəvi "tandem"i buna gözəl nümunədir. Nizami ortaq mədəniyyətimizin zirvəsində dayanır, Əlişir Nəvai onun ardıcılılarından olması ilə fəxr edib. Məhz dünyaca məşhur "Xəmsə" yaradıcılığında öncüllük Azərbaycan və Özbəkistana məxsusdur.

Filologiya elmləri doktoru Almaz Binətova aparılan tədqiqatlara istinadla bildirib ki, Nizami "Xəmsə"sinin ən qədim variantı Özbəkistan Əlyazmalar Fondundan, Nəvai əsərlərinin ən qədim nüsxələri isə Azərbaycan Əlyazmalar İnstitutundan əldə edilmişdir. Bu o deməkdir ki, Azərbaycan–özbək ədəbi əlaqələrinin tarixi yüzilliklərə gedib çıxır. Yazıçı-dramaturq Kamil Yaşen yazır ki, böyük Nizaminin vəfatından on illər sonra, Orta Asiya monqollar tərəfindən işğal olunduğu dövrdə Xarəzmdə naməlum özbək müəllif "Müftah ül-ədl" adlı bədii əsər yaratmışdı və həmin əsərin əsasını Nizaminin "Şah və iki bayquş" haqqında hekayəsi təşkil edirdi.

Nəvai "Heyrət ül-Əbrar" ("Nəciblərin heyreti") əsərində Nizamini öz ustadı və ilhamvericisi hesab etmiş, ona səcdə qılmış, onu "pir", "Xızr" adlandırmış, "Xəmsə"sini "Beş xəzinə" deyə şərəfləndirmişdir. Nəvai hər dastanının başlanğıcında Nizamiyə məhəbbət və hörmət əlaməti olaraq xüsusi səhifələr yazmışdır. "Gəncə günəşi elə bir bayraq qaldırdı ki, söz ölkəsini bir qələmlə birləşdirdi, dostlaşdırdı".

Bakıda və Daşkənddə hər iki dahiyyə abidə qoyulub. Mədəni-ədəbi tədbirlər həmin heykəllərin ziyarəti ilə başlanır.

Sovet dönəmində iki qardaş xalqın birliyi 1979-cu ildə Azərbaycanda keçirilən Özbəkistan SSR ədəbiyyatı və incəsənəti günlərinin davamı olaraq 1980-ci ilin iyununda Özbəkistanda Azərbaycan ədəbiyyatı və incəsənəti günləri keçirilib.

Ölkələrimiz arasındakı mədəni

əlaqələrdən danışarkən görkəmli özbək şairi və tərcüməçisi Osman Qoçqarın Azərbaycan ədəbiyyatından tərcümələri də qeyd olunmalıdır. Onun Mirzə Cəlildən, Mirzə Ələkbər Sabir, Məhəmməd Hadi, Hüseyn Cavid, Cəfər Cabbarlı ("Od gəlini", "Sevil", "1905-ci ildə" pyesləri) və başqa klassiklərimizdən, xüsusən Hüseyn Cavidin "İblis", "Əmir Teymur", "Şeyx Sənan" kimi əsərlərinin tərcümələri özbək ədəbi mühitində böyük rəğbətə qarşılanıb.

Müstəqillik illərində Azərbaycan–özbək ədəbi əlaqələri müxtəlif aspektlərdə – həm tədqiqat, həm də dissertasiya mövzusu olaraq geniş araşdırılıb, bədii əsərlərin tərcüməsi həyata keçirilib. Bu əlaqələr kontekstində müstəqillikdən əvvəl beş, müstəqillik illərində isə iki doktorluq dissertasiyası müdafiə edilib.

Prezident İlham Əliyevin ötən ilki Daşkənd səfəri zamanı Prezident Şavkat Mirziyoyev qardaşlıq münasibətlərimizi xarakterizə edərək deyib: "Özbəkistanda Azərbaycan ilə ənənəvi dostluq, etimad və qarşılıqlı anlaşma münasibətlərinə xüsusi qiymət verilir. Bu münasibətlərin əsasını ortaq mənəvi dəyərlər, din, oxşar mədəniyyətlər və dil təşkil edir. Xalqlarımızı çoxəsrlik tarix bağlayır. Bizim Şərşünaslıq İnstitutunun fondlarında Nizami, Xaqani, Tusi, Füzuli, Xətai və bir çox başqa Azərbaycan şairlərinin və mütəfəkkirlərinin onlarca nadir əlyazmaları qayğı ilə qorunub saxlanır. Füzulinin əlyazmalarından birini mən bu gün hörmətli İlham Heydər oğluna hədiyyə etdim".

Bəli, hər iki xalq, beləcə, bir-birinin mədəniyyətindən bəhrələnilib, bir-birinin mədəniyyətinə və onun inkişafına özünəməxsus təsir göstərüb.

Xatırladaq ki, inişil payızda Ekspo Mərkəzində keçirilən VII Bakı Beynəlxalq Kitab Sərgi-Yarmarkasında iştirakçıların daha çox Özbəkistan Milli Kitabxanası sərgi ekspozisiyasına maraq göstərdiyinin şahidi olmuşduq. Səbəbini soruşduğumuz ziyalılar ölkələrimiz arasında ortaq dəyərlərin daha çox olduğunu əsas gətirmişdilər. Sonra gördük ki, İçərişəhərdə yerləşən, Mərkəzi Asiyadan gələn tacirlər tərəfindən inşa edilmiş XV əsrə aid

Buxara karvansarası da, necə dəyərlər, qonaq-qaralıdır. Deməli, qarşılıqlı sevgilər əcdadlarımızdan gələn sağlam kökə bağlıdır.

Bu ayın əvvəlində Azərbaycanda keçirilən Özbəkistan Mədəniyyəti Günlərində iştirak etmək üçün ölkəmizə gəlmiş nümayəndə heyətinin rəhbəri, qardaş ölkənin Mədəniyyət naziri Ozodbek Nazarbekov jurnalistlərə müsahibəsində qardaşlığımızın mədəni-ədəbi dayaqlarından bəhs edib: "Keçmişimiz baxanda Özbəkistan və Azərbaycan xalqları arasında daim ədəbi əlaqələr mövcud olub. Təəccüblü deyil ki, bir çox Azərbaycan yazıçıları Özbəkistanda yaşayıb-yaradıblar. Eyni zamanda Özbəkistan yazıçıları Azərbaycanda yaşayıb-yaradıb, ədəbiyyatına böyük töhfə veriblər".

Təbii ki, mədəniyyət bayramı çərçivəsində daha çox tədbir məhz ədəbi əlaqələrə həsr olunmuşdu. Azərbaycan Milli Kitabxanasında özbək ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi Abdulla Qədirinin "Ötən günlər" əsərinin Azərbaycan dilində yeni tərcümə olunmuş nəşrinin təqdimatı yaddaqalan tədbirlərdən olub. Tədbirdə alimlər böyük məmnunluqla vurğulayıblar ki, iki ölkə arasında tarixən formalaşan ədəbi tərəfdaşlıq bu gün də davam edir və bunun da sayəsində, bütövlükdə, türk ədəbiyyatının nüfuzu beynəlxalq aləmdə daha da artır, özbək və Azərbaycan xalqlarının ədəbi potensialı dünyaya daha geniş nümayiş etdirilir.

Beynəlxalq Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondunun prezidenti Günay Əfəndiyeva təqdimat mərasimindəki çıxışı zamanı deyib: "Özbəkistan, bizim özümüzüzür. Biz bu gün özümüzü görürük". Ardınca Günay xanım Azərbaycanda Özbəkistan Mədəniyyət Günlərinin önəmini açıqlayıb: "Bu, xalqlarımızın bir-birinə bəslədikləri sevgidir, hörmətdir, isti münasibətdir. Bu, eyni zamanda Dövlət Başçılarımız tərəfindən sərgilənən nümunəvi qardaşlıq əlaqələrinin təzahürüdür. Xalqlarımızın qarşılıqlı ehtiramını, səmimiyyətini insanlar bütün təbəqələrdə hiss edir. Biz Beynəlxalq Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondu olaraq, ötən il Türk Dövlətləri Təşkilatının Dövlət Başçılarının Səmərqənd Zirvəsində, digər tədbirlərdə, Fond tərəfindən başladılan, növbəti dəfə Daşkənddə gerçəkləşdirilən "Şuşa Günləri"ndə, Şuşanın 2023-cü il Türk Dünyasının Mədəniyyət Paytaxtı elan olunmasının açılış mərasimində bu doğmalığı, bu qonaqpərvərliyi yaşamışdıq".

Yeri gəlmişkən, Beynəlxalq Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondunun türk xalqları, o cümlədən Azərbaycan və Özbək xalqları arasındakı mədəni birliyin gücləndirilməsinə əhəmiyyətli töhfələr verir. Məsələn, ötən il Əlişir Nəvainin 580 illik yubileyi münasibətilə şairin əsərlərindən ibarət kitabı Azərbaycan dilində nəşr edilib. Təşkilatın mərkəzi qərargahında Özbəkistanın Ali Məclisinin deputatlarının, ölkənin Azərbaycandakı səfirinin iştirakı ilə "Nəvai Günü" keçirilib.

Bəli, Azərbaycan və Özbəkistan mədəni-ədəbi əlaqələri bu gün də davam və inkişaf etdirilir. İnanırıq ki, qardaş ölkə prezidentinin dövlət səfəri münasibətlərin genişlənməsinə daha güclü stimula verəcək.

Əli ƏLİYEV, "Xalq qəzeti"